

EFEKTI POTICAJNIH MJERA RURALNOM RAZVOJU U POVRATNIČKIM SREDINAMA U BOSNI I HERCEGOVINI

THE EFFECTS OF INCENTIVE MEASURES FOR RURAL DEVELOPMENT IN RETURNEE AREAS IN BOSNIA AND HERZEGOVINA

Dr. sc. Edin Ramić, docent
Federalno ministarstvo raseljenih osoba i izbjeglica
Sarajevo

REZIME

Nakon potpisivanja Dejtonskog mirovnog sporazuma krajem 1995. u Bosni i Hercegovini bilo je više od 2 miliona izbjeglih i raseljenih lica koja su prema Anexu VII Dejtonskog mirovnog sporazuma trebala biti vraćena na svoja prijeratna mjesta prebivališta. U implementaciji Anexe VII Dejtonskog mirovnog sporazuma u proteklih 20 godina učestvovala su mnogobrojne strane i domaće vladine i nevladine organizacije koje su na različite načine pružale podršku povrtaku izbjeglih i raseljenih lica u Bosni i Hercegovini. Svrha ovog rada je utvrditi percepciju povratnika o efektima poticajnih mjera u ruralnim povratničkim sredinama koje je provelo Federalno ministarstvo raseljenih osoba i izbjeglica u proteklih 20 godina i identifikovati ključne barijere s kojim se susreću povratnici u smislu održivog povrtak u sredinama u koje su se vratili.

Za prikupljanje podataka odabran je stratificirani uzorak od N 500 respondenata. Interpretacija rezultata istraživanja provedena je korištenjem sljedećih istraživačkih i naučnih metoda: intervju, desk research, metoda analize i sinteze, komparativna metoda, induktivna i deduktivna metoda, Osgoodova skala, odnosno semantički diferencijal. Rezultati provedenog istraživanja ukazuju da se kao najveće barijere održivog povrtaka ogledaju kroz: nezaposlenost, nedovoljno prihoda od poljoprivredne proizvodnje, neorganizovan otkup poljoprivrednih proizvoda i diskriminacija prilikom zapošljavanja u javnom sektoru.

Ključne riječi: raseljene osobe, izbjeglice, održiv povrtak, ruralne sredine.

SUMMARY

After signing the Dayton Peace Agreement at the end of 1995 in Bosnia and Herzegovina, there were more than 2 million refugees and displaced persons who were supposed to be returned to their pre-war places of residence, according to the 7th Annex of the Dayton Peace Agreement. Over the past 20 years, numerous foreign and domestic governmental and non-governmental organizations have been involved in the implementation of the 7th Annex of Dayton Peace Agreement, by providing support to the return of refugees and displaced persons in Bosnia and Herzegovina. The purpose of this paper is to determine the perception of returnees on the effects of incentive measures in rural returnee areas, conducted by the Federal Ministry of displaced persons and refugees in the past 20 years, as well as to identify the key barriers that returnees face in terms of sustainable return in their returning areas. The stratified sample of N 500 respondents was selected for data collection. The interpretation of research results was carried out using the following research and scientific methods: interview, desk research, method of analysis and synthesis, comparative method, inductive and deductive method, Osgood scale, and semantic differential. The results of conducted research indicate that the biggest barriers to sustainable

return are reflected in unemployment, inadequate income from agricultural production, unorganized purchase of agricultural products and discrimination in employment in the public sector.

Keywords: displaced persons, refugees, sustainable return, rural areas.

1. UVOD

U Bosni i Hercegovini je tokom ratnih dešavanja u periodu od 1992. do 1995. godine uništeno ili oštećeno oko 453.000 stambenih jedinica, odnosno 42% prijeratnog stambenog fonda [3]. Tokom proteklih godina prema procjenama u obnovu povratničkih sredina u ruralnim područjima uloženo su značajna sredstva od čega najveći dio u obnovu stambenog fonda i obnovu infrastrukturnih objekata. Pod utjecajem niskog privrednog razvoja u Bosni i Hercegovini posebno u povratničkim ruralnim sredinama povratnici na svoja prijeratna prebivališta suočavaju se sa mnogobrojnim problemima od kojih se najviše ističe nezaposlenost povratničke populacije. Naime, nakon što su kroz različite vidove pomoći u najvećoj mjeri obnovljeni stambeni fondovi pobratničke populacije u ruralna područja, pružanje daljnje pomoći u povratničkim ruralnim sredinama je smanjeno skoro u potpunosti od stranih vladinih i nevladinih organizacija. S obzirom da su povratnici u entitetu Republika Srpska suočeni s teškim materijalnim stanjem pa u pojedinim povratničkim područjima i narušenim sigurnosnim okruženjem nastalo zbog različitih vidova pritiska na povratničku populaciju, zbog čega je Federalno ministarstvo raseljenih osoba i izbjeglica nastojalo u kontinuitetu proteklih 20 godina pružati različite vidove pomoći koja se ogledala u najvećem slučaju kroz pomoć obnove: stambenog fonda, putne infrastrukture, vodovodne infrastrukture, elektro infrastrukture. Također, značajna podrška prema povratnicima od strane Federalnog ministarstva raseljenih osoba i izbjeglica odvijala se i kroz obnovu poljoprivrednih gazdinstava putem isporuke mehanizacije za obradu poljoprivrednog zemljišta kao i obnovu i proširenje stočnog fonda u povratničkim ruralnim sredinama.

Bez obzira na značajnu pomoć koja je u proteklih 20 godina putem različitih domaćih i stranih vladinih i nevladinih agencija implementirana u ruralnim povratničkim područjima entiteta Republika Srpska, održivi povratak u povratničkim ruralnim sredinama je ugrožen što je potaknulo ovo istraživanje, čije je cilj primjenom naučnih metoda odgovoriti na problemska pitanja kako slijedi: Da li je u proteklih 20 godina uloženo dovoljno finansijskih i materijalnih sredstava za održiv povratak u ruralnim sredinama u entitetu Republika Srpska? Da li je Federalno ministarstvo raseljenih osoba i izbjeglica učinilo dovoljno u podršci povratnicima u entitetu Republika Srpska? Koje barijere najznačajnije utječu na održiv povratak u povratničkim ruralnim sredinama entiteta Republika Srpska?

2. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

U cilju pronalaska odgovora na identifikovana problemska pitanja ovog rada odabrana populacija istraživanja su povratnici u bosanskohercegovački entitet Republika Srpska. Za određivanje respodenata primjenjen je stratificirani uzorak u okviru kojeg su kao stratumi određena područja entiteta Republike Srpske koji se nalaze u:

- sjevernoj Bosni – 100 respodenata,
- sjeveroistočnoj Bosni – 100 respodenata,
- istočnoj Bosni – 50 respodenata,
- jugoistočnoj Bosni – 50 respodenata,
- Hercegovini – 50 respodenata,
- jugozapadnoj Bosni – 50 respodenata,
- zapadnoj Bosni – 50 respodenata,
- sjeverozapadnoj Bosni – 50 respodenata.

Dakle, u okviru ovog istraživanja uzorak populacije sačinjen je od N = 500 respondenata. Kao instrument za prikupljanje podataka korišten je strukturirani upitnik u okviru kojeg se nalazi 23 pitanja od kojih su 5 pitanja o opštim podacima respondenta, 2 otvoreno pitanje i 16 pitanja sastavljenih od parova opozitnih pridjeva iskazanih u formi sedmočlanih bipolarnih skala procjene. Prikupljanje podataka provedeno je anketom sa svakim respondentom.

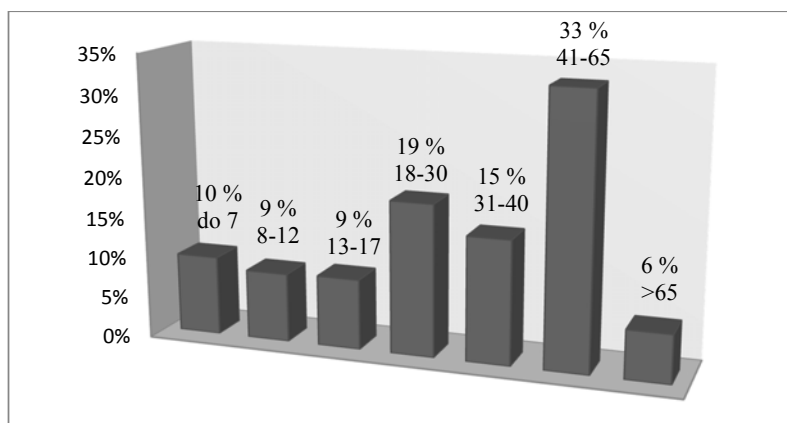
Nakon što su identifikovana problemska pitanja istraživanja, formulisane su hipoteze istraživanja kako slijedi:

- H - Ključna barijera koja u najvećoj mjeri otežava održivi povratak u ruralnim sredinama povratničke populacije u entitetu Republika Srpska je nezaposlenost.
- H₁ - Povratnici u entitetu Republika Srpska sa postojećim nivoom obrade poljoprivrednog zemljišta ne mogu osigurati dovoljno prihoda za normalan život svojih porodica.
- H₂ - Povratnici su izloženi visokom stepenu diskriminacije prilikom zapošljavanja u javnom sektoru u entitetu Republika Srpska.
- H₃ - Povratnici su izloženi visokom stepenu diskriminacije prilikom zapošljavanja u privatnom sektoru u entitetu Republika Srpska.

Za interpretaciju rezultata istraživanja korištene su sljedeće istraživačke i naučne metode: anketa, desk research, metoda analize i sinteze, komparativna metoda, induktivna i deduktivna metoda, Osgoodova skala, odnosno semantički diferencijal. Za provjeru postavljenih hipoteza istraživanja korištena je deskriptivna statistika stava respondenata iskazanih primjenom semantičkog diferencijala. Stav predstavlja ključni pojam koji se koristi u socijalnoj psihologiji [1] na osnovu kojeg se standardizira percepcija pojedinaca o nekoj stvari. Prema Rotu [2] stav predstavlja trajnu tendenciju kojom reagira pojedinac prema nekom objektu pri čemu iskazuje svoju pozitivnu, negativnu ili ravnodušnu emociju.

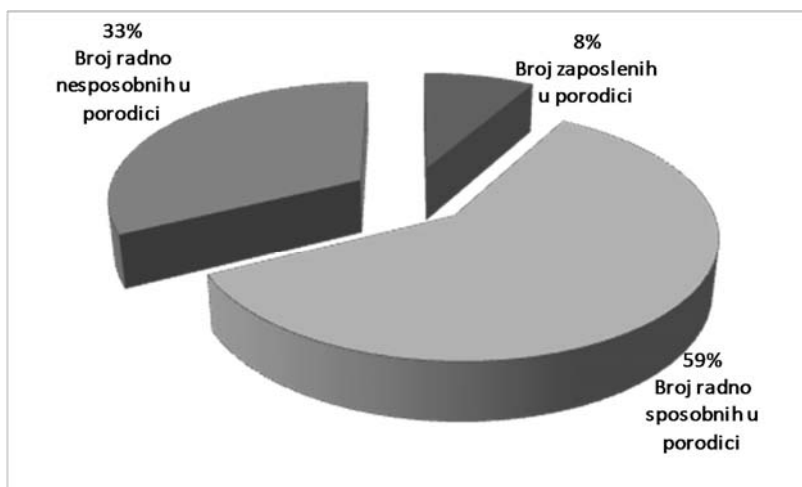
3. INTERPRETACIJA REZULTATA ISTRAŽIVANJA

Nakon pregleda prikupljenih upitnika utvrđeno je da je od 500 popunjenih upitnika, 185 upitnika ima nedostatke jer nisu popunjeni svi odgovori, zbog čega su takvi nepotpuno popunjeni upitnici odbačeni kao nevažeći, nakon čega je za reprezentativan uzorak ostalo N = 315 upitnika koji su primjenom semantičkog diferencijala obrađeni.

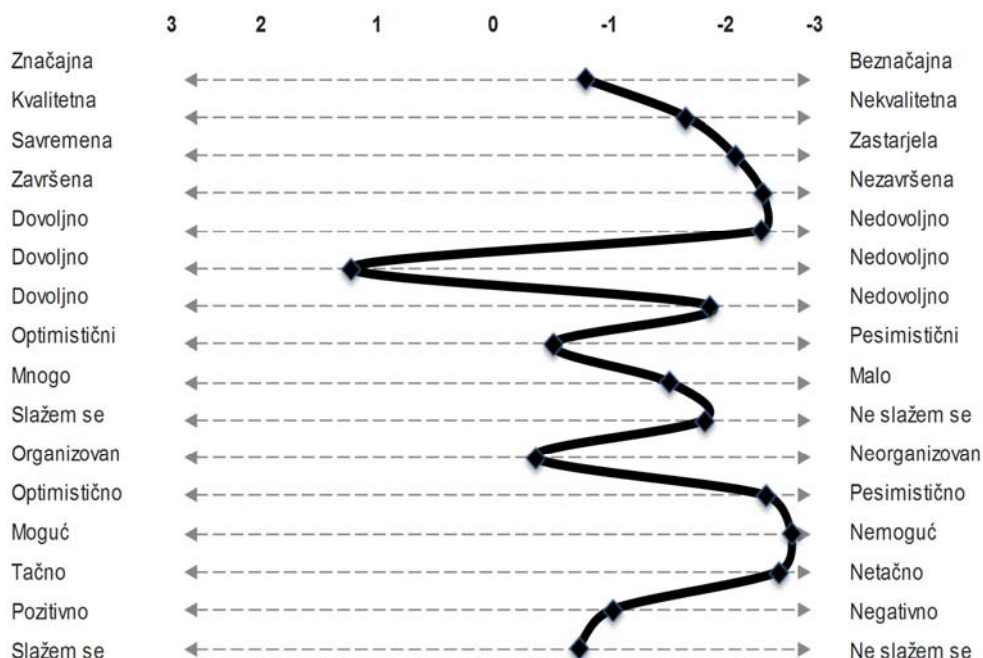
Slika 1. Starosna struktura uzorka

U odabranom uzorku nalazi se 67% radno sposobnih (Slika 1), od kojih je 8% zaposlenih (Slika 2), što predstavlja veliki problem za održivi povratak.

Slika 2. Struktura uzorka prema zaposlenosti

Nakon što su stavovi N = 315 respodenata obrađeni kroz semantički diferencijal uz primjenu opozitnih atributa, prosječni stavovi povratnika iskazuju se na sljedeći način:

Slika 3. Stavovi povratnika predstavljeni semantičkim diferencijalom

Nakon obrade i analize rezultata istraživanja (Slika 3), vidi se da je prema stavu poratnika dosadašnja pomoć Federalnog ministarstva raseljenih osoba i izbjeglica umjereno beznačajna. Putna infrastruktura u povratničkim sredinama je veoma nekvalitetna. Vodovodna infrastruktura u povratničkim sredinama je veoma zastarjela. Elektrifikacija u povratničkim

sredinama je prilično nezavršena. U povratničkim sredinama imamo dovoljno poljoprivrednih površina za obradu. Međutim nema dovoljno mehanizacije za obradu poljoprivrednog zemljišta. U povratničkim sredinama izrazito se osjeća nedostatak stručnog znanja za poljoprivrednu proizvodnju. Prihodi od poljoprivredne proizvodnje nisu dovoljni za održiv povratak. U povratničkim sredinama vema malo se obrađuje poljoprivrednog zemljišta. Povratnici se ne slažu s tvrdnjom da se kroz poljoprivrednu proizvodnju može obezbijediti dovoljno prihoda za održivi povratak. Otkup poljoprivrednih proizvoda u povratničkim sredinama nije dovoljno organizovan, zbog čega povratnici na organizovani otkup poljoprivrednih proizvoda gledaju izrazito pesimistično. Povratnici smatraju da održiv povratak samo uz podršku poljoprivrednoj proizvodnji nije moguć. Nezaposlenost povratnika prema njihovom stavu je njihov najveći problem. Prilikom zapošljavanja u javnom sektoru prema njima se postupa izrazito negativno. Prilikom zapošljavanja u privatnom sektoru povratnici smatraju da nije izražena diskriminacija prema njima.

Analizirajući stavove respondenata prikazane na Slici 3. primjenom deskriptivne statistike može se zaključiti da su potvrđene osnovna hipoteza i prva i druga pomoćna hipoteza istraživanja dok je treća pomoćna hipoteza istraživanja opovrgnuta. Dakle, Ključna barijera koja u najvećoj mjeri otežava održivi povratak u ruralnim sredinama povratničke populacije u entitetu Republika Srpska je nezaposlenost. Povratnici u entitetu Republika Srpska sa postojećim nivoom obrade poljoprivrednog zemljišta ne mogu osigurati dovoljno prihoda za normalan život svojih porodica. Povratnici su izloženi visokom stepenu diskriminacije prilikom zapošljavanja u javnom sektoru u entitetu Republika Srpska. Povratnici nisu izloženi visokom stepenu diskriminacije prilikom zapošljavanja u privatnom sektoru u entitetu Republika Srpska.

4. ZAKLJUČAK

Nakon provedenog istraživanja na uzorku od N = 315 respondenata kojim je izmjeren njihov stav mogu se izvući ključni zaključci da Federalno ministarstvo raseljenih osoba i izbjeglica u cilju podrške održivom povratku:

- Treba svoju pomoć povratničkim sredinama unaprijediti kroz podršku otvaranja radnih mjesta;
- Organizovati edukacije iz domena poljoprivredne proizvodnje za one poljoprivredne kulture koje uspijevaju u povratničkim sredinama;
- Obezbijediti adekvatnu poljoprivrednu mehanizaciju koja je neophodna za efikasnu obradu poljoprivrednih površina;
- Pomoći u organizovanju otkupa poljoprivrednih proizvoda;
- Sistemskim mjerama pomoći u suzbijanju diskriminacije prilikom zapošljavanja u povratničkim sredinama;
- Pomoći u rješavanju infrastrukturnih problema u dijelu elektrifikacije i vodosnabdijevanja.

Prikazani rezultati istraživanja zasnovani su na bazi 315 respondenata povratnika, koji predstavljaju dovoljno reprezentativan uzorak čiji rezultati ukazuju, da iako je Federalno ministarstvo raseljenih osoba i izbjeglica u proteklim godinama investiralo značajna sredstva usmjerena u održivi povratak, očito je da povratnici nisu zadovoljni, niti su napravljeni značajni pomaci u unapređenju održivog povratka. Zbog toga, Federalno ministarstvo za raseljene osobe i izbjeglice treba u narednom periodu repositionirati svoje dosadašnje strateške pravce a sve s ciljem postizanja mjerljivih efekata podrške koja se pruža za održivi povratak u bosanskohercegovačkom entitetu Republika Srpska.

5. LITERATURA

- [1] Pennington, D.C., Osnove socijalne psihologije. Jastrebarsko: Naklada Slap, 2001.
- [2] Rot, N., Osnovi socijalne psihologije. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna Sredstva, 1983.
- [3] Revidirana strategija Bosne i Hercegovine za provedbu Aneksa VII Dejtonskog mirovnog sporazuma, Sarajevo, 2008. str. 17.
- [4] Dokumentacija Federalnog ministarstva za raseljene osobe i izbjeglice.